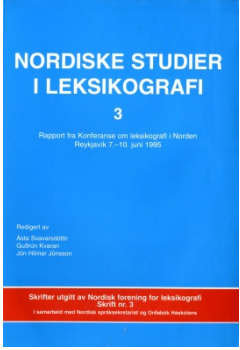

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	Den fagsproglige ordbogsartikels fysiognomi	
Forfatter:	Gunhild Dyrberg og Joan Toumay	
Kilde:	Nordiske Studier i Leksikografi 3, 1995, s. 107-122 Rapport fra Konferanse om leksikografi i Norden, Reykjavík 7.-10. juni 1995	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Den fagsproglige ordbogsartikels fysiognomi

The purpose of this paper is to discuss various problems arising when working with bilingual lexicography. The discussion is based on a current project: a bilingual French-Danish dictionary in the field of law intended for translators. Before embarking on our main subject (the structure of the dictionary article), we briefly examine the lexicographic structures currently used in the metalexigraphic literature and present the lexicographic structures which we have chosen to operate with. We then describe the macrostructure of our dictionary and the principles used when selecting the lemmata of the dictionary (the mediostucture). We base our examination on concrete examples from the French-Danish dictionary and concentrate on the microstructure, that is the article notes following the lemma and the structure of this information. The essential element of the microstructure being the statement of equivalents, we focus on the information to be provided in the equivalent field. Finally we examine the collocation field which includes both the collocations as such and such material as we consider illustrative of the use of the different lemmata.

1 Indledning

Formålet med dette indlæg er at se nærmere på artikelstrukturen i en fagsproglig ordbog. Artikelstrukturen er et meget centralt problemfelt, fordi det jo er afgørende for hele ordbogsarbejdet, at man sørger for — med udgangspunkt i ordbogens målgruppe og formål — at medtage oplysninger i et sådant omfang og på en sådan måde, at brugeren får mest muligt ud af at konsultere værket.

Indledningsvis skal vi dog se på, hvilken type ordbog der danner grundlag for vore overvejelser. Vi skal placere den i den gængse ordbogstypologi, se på dens målgruppe samt kort behandle dens opbygning i sammenligning med de muligheder, andre leksikografer arbejder med.

Dernæst vil vi kort berøre de problemstillinger, man står overfor i forbindelse med udvælgelsen af lemmabestanden. Og endelig vil vi så som sagt koncentrere os om artikelstrukturen og fremdrage nogle af de mange konkrete problemer, man støder på under arbejdet med struktureringen af fagsproglige ordbogsartikler.

2 Ordbogstype og målgruppe

Den ordbog, der er udgangspunkt for vore overvejelser, og som vi er ved at udarbejde, er en bilingval fransk-dansk oversættelsesordbog. Det drejer sig om en udpræget specialordbog, en juridisk ordbog, med en primær målgruppe bestående af dansksprogede ældre fransk-studerende samt færdiguddannede oversættere af juridiske tekster. Der er således tale om en målgruppe, der ganske vist har generel modersmålskompetence, men de er ikke specialister

inden for jura — hverken på kildesproget eller på målsproget. Jurister kan naturligvis også anvende ordbogen, men deres baggrund og viden har ikke haft indflydelse på valg eller fravalg af oplysningerne i ordbogen. De vil derfor nok ikke have brug for alle de forklaringer, som findes i værket af hensyn til den primære målgruppe.

3 Ordbøgers opbygning

Der er almindelig konsensus om, at ordbøger, herunder i særdeleshed fagordbøger, ikke blot består af selve de leksikografiske enheder, sådan som det ellers fremgår af de traditionelle definitioner af ordbøger, fx *Petit Roberts* definition:

recueil d'unités significantes de la langue (mots, termes, éléments . . .) rangées dans un ordre convenu, qui donne des définitions, des informations sur les signes.

Ud over de leksikografiske enheder, selve ordbogens hjerte, af mange kaldet **ordlisten**, er der eller burde der være udarbejdet et forord, en brugervejledning og eventuelt andre afsnit med vigtige oplysninger vedrørende ordbogens indhold og strukturering.

3.1 Grundbegreber vedrørende ordbøgers strukturering

Inden vi ser på opbygningen af den omhandlede fransk-danske juridiske ordbog, skal vi minde om, at det i den metaleksikografiske litteratur diskuteres, hvordan grundbegreber vedrørende ordbøgers strukturering defineres og anvendes. Det drejer sig blandt andet om begreberne makrostruktur og mikrostruktur.

Termen **makrostruktur** anvendes i mindst tre forskellige betydninger. Således defineres makrostrukturen af fx Hartmann (1983:225) som det samlede antal indgange i selve ordlisten. Andre fx Hausmann (1977:3), Wiegand (1983:432), Svensén (1987:215), Hausmann/Wiegand (1989:328) og Bergenholtz/Tarp (1994:11 og 205) anvender termen om den ordnede mængde af lemmaer, dvs. om de enkelte opslagsords placering i forhold til hinanden — fx alfabetisk opstilling contra systematisk opstilling — og om strukturering i en eller flere ordlister.

Og der er endnu en mulighed. Således foreslår Nielsen (1994:76), at termen makrostruktur benyttes om en ordbogs overordnede opdeling i delkomponenter, dvs. opdeling i ordliste og de andre komponenter med vigtige oplysninger til værket (forord, brugervejledning osv.).

Hvad angår udtrykket **mikrostruktur**, var det franskmanden Josette Rey-Debove (1971:151ff.), der som den første anvendte begrebet i leksikografien. Ifølge Rey-Deboves definition omfatter mikrostrukturen den enkelte leksikografiske enheds informationsstruktur efter indgangsordet. Det er en definition, der stadig benyttes af mange leksikografer, fx Hausmann/Wiegand (1989:328 og 340), Bergenholtz/Tarp (1994:11 og 216) og Nielsen (1994:223–224). Andre leksikografer medregner imidlertid lemma til mikrostrukturen, fx Hausmann (1977:4), Svensén (1987:194 og 202ff.) og Zgusta (1988:IX).

Vi skal ikke komme nærmere ind på denne diskussion her. Det vigtigste er at vide, hvad man taler om. Derfor skal vi kort redegøre for, hvordan vi benytter disse metaleksikografiske termer og baggrunden herfor.

3.2 Det valgte struktureringshierarki

I vores arbejde med fagsproglig oversættelsesleksikografi opererer vi med tre struktureringsniveauer. På det overordnede plan er det som anført relevant at tale om struktureringen af selve ordbogen i forord, brugervejledning, samlingen af leksikografiske enheder, bibliografi mv. Dernæst er det på sin plads at se på, hvilke lemmaer der skal indgå i samlingen af leksikografiske enheder, og hvordan disse lemmaer skal struktureres. Og sidst men ikke mindst skal der fastlægges en hensigtsmæssig udvælgelse og strukturering af de oplysninger, der skal anføres til de enkelte lemmaer.

I lyset af disse tre leksikografiske struktureringsniveaers indbyrdes relationer har vi fundet det logisk at anvende følgende udtryk for de tre struktureringsniveauer:

Makrostruktur	Mediostruktur	Mikrostruktur
Forord	afsnit 1 afsnit 2 afsnit 3 osv.	
Brugervejledning	do.	
Forkortelsesliste	do.	
Faglig indledning	do.	
Samling af leksikografiske enheder	lemma 1 lemma 2 osv.	gram.felt ækvi.felt kollo.felt osv. gram.felt osv.
Bibliografi	område 1 område 2 område 3 osv.	

Figur 1. Ordbogsstrukturer

Vi har i lighed med Nielsen (1994:114) i vores fremstilling valgt udtrykket **makrostruktur** om den overordnede strukturering af de enkelte delkomponenter, da det semantiske indhold af denne term indikerer, at der er tale om det overordnede niveau. Bergenholtz/Tarp (1994:12) anvender udtrykket **rammestruktur** om dette struktureringsniveau, og Hausmann/Wiegand (1989:330) taler blot — ud over ordlisten — om forskellige **functional component parts**, men angiver ingen term for selve den overordnede strukturering.

Om det laveste niveau i hierarkiet, dvs. om oplysningerne til lemma og disse oplysningers strukturering, har vi valgt udtrykket **mikrostruktur**, altså en anvendelse der er i overensstemmelse med den klassiske definition af udtrykket inden for leksikografien.

Om det mellemniveau, som det bliver relevant at arbejde med i vores struktureringshierarki, såfremt det accepteres, at lemma ikke hører til mikrostrukturen og ej heller til

makrostrukturen, benytter vi **mediostruktur**, som foreslået af Nielsen (1994:116). Vi finder denne terminologi semantisk mere logisk end den, der er anvendt i Bergenholtz/Tarp (1994:11–12), hvor struktureringen af lemmaerne som anført benævnes makrostruktur, og hvor ordbogens strukturering i delkomponenter kaldes rammestruktur.

Endelig skal det bemærkes, at udtrykket **artikelstruktur** i lyset af den valgte strukturering benyttes omfattende lemma plus de mikrostrukturelle informationskomponenter.

3.3 Den fransk-danske juridiske ordbogs makrostruktur

Vi skal nu se konkret på opbygningen af vores fransk-danske juridiske ordbog. I de senere år anbefales det helt naturligt, at der gøres mere ud af de andre komponenter i ordbøgers makrostruktur, dvs. forord, brugervejledning, faglig indledning osv. (Svensén 1987:222, Hausmann/Wiegand 1989:330, Bergenholtz/Tarp 1994:173ff., Nielsen 1994:85ff.).

Det er vi enige i. Og vi lægger da også stor vægt på, at alle de beslutninger, der er taget med hensyn til ordbogens strukturering, artiklernes opbygning, henvisningsstruktur osv. klart fremgår og forklares i en grundig brugervejledning, samt at der i forordet gives vigtige informationer om ordbogen. Men vi vil gerne understrege, at det nu engang er selve de leksikografiske enheder og deres opbygning, der for os er det centrale i en ordbog.

Vi har valgt at undlade en delkomponent, som det af nogle (Bergenholtz/Tarp 1994:160f., Nielsen 1994:98ff.) anbefales at medtage som introduktion til fagsproglige ordbøger. Det drejer sig om en egentlig faglig indledning til ordbogen indeholdende encyklopædiske oplysninger om værkets områder, altså i vores tilfælde komparative betragtninger inden for de forskellige retsområder.

Dette fravalg skyldes flere forhold. Først og fremmest behandler ordbogen terminologi inden for temmelig mange retsområder (se nedenfor). Vi mener, at det vil føre for vidt at give en brugbar introduktion til så mange områder. En meget kort introduktion til de forskellige områder har nemlig efter vores opfattelse ikke nogen stor nytteværdi. Vores målgruppe forudsættes at have en vis basal viden om juridiske sammenhænge, ellers kan de slet ikke oversætte juridiske tekster. En introduktion af et rimeligt omfang omfattende komparative beskrivelser af områderne vil optage for megen plads i ordbogen, og der er fare for, at den forældes hurtigt på grund af lovændringer, EU-harmoniseringer osv. En sådan behandling hører således hjemme i en lærebog.

Vores udgangspunkt er endvidere, at en multiområdeordbog som vores bør tilstræbe, at den viden, der er nødvendig for, at brugerne kan benytte de angivne ækvivalenter korrekt, indlægges i de enkelte artikler. Og i de forhåbentlig få tilfælde, hvor der er behov for yderligere oplysninger, må brugeren konsultere de lærebøger o.l., der er angivet i den emneinddelte bibliografi.

3.4 Arbejdsmetode og dokumentationsmateriale

Selve arbejdet med ordbogen, dvs. såvel lemmaselektionen som arbejdet med de enkelte leksikografiske ordbogsartikler, er fortrinsvis foregået ved hjælp af edb.

Lemmaselektionen er foregået ud fra et tekstkorpus, som er afgrænset ud fra de retsområder, vi har valgt at lade indgå i ordbogen (se nedenfor). Korpus består af såvel skrevne tekster som elektronisk læsbart materiale. Det skrevne tekstkorpus er sammensat af de

vigtigste danske og franske love og andre regler, lærebøger, franske og danske etsprogede juridiske opslagsværker samt domme og artikler i danske og franske juridiske tidsskrifter inden for de behandlede områder.

Det elektroniske materiale udgøres af tre maskinlæsbare korpora inden for området, som er indlagt i søgeprogrammet WordCruncher. Det drejer sig dels om et dansk og et fransk maskinlæsbart tekstkorpus inden for aftaleret (Dyrberg/Faber/Hansen/Tournay 1991), dels om en basal fransk lærebog i civilret der anvendes på cand.ling.merc.-studiet i København, og dels om et fransk korpus der går under betegnelsen Lecticiel.

Selve ordbogsbasen findes i en til formålet udarbejdet database i databaseprogrammet DataPerfect.

4 Ordbogens mediostruktur

Inden vi går over til at behandle selve artikelstrukturen, skal vi kort se på lemmaselektionen og struktureringen af lemmaerne, dvs. på mediostrukturen.

4.1 Ordbogens emneområder

Det juridiske univers er meget omfattende, det består af en lang række retsområder, der hver især kunne gøres til genstand for en særskilt ordbog. Vi har derfor været nødt til dels at begrænse antallet af retsområder, der medtages i ordbogen, dels at begrænse ordbogens empiriske basis.

Med udgangspunkt i nedenstående grovmaskede oversigt over det franske retssystems områder har vi fastlagt, hvilke hovedområder der ud fra deres relevans for målgruppen først og fremmest skal behandles i ordbogen.

Udvælgelsen af emneområder er foretaget med afsæt i de områder, der undervises i inden for disciplinen juridisk sprog på cand.ling.merc.-studiet på Handelshøjskolerne i Danmark.

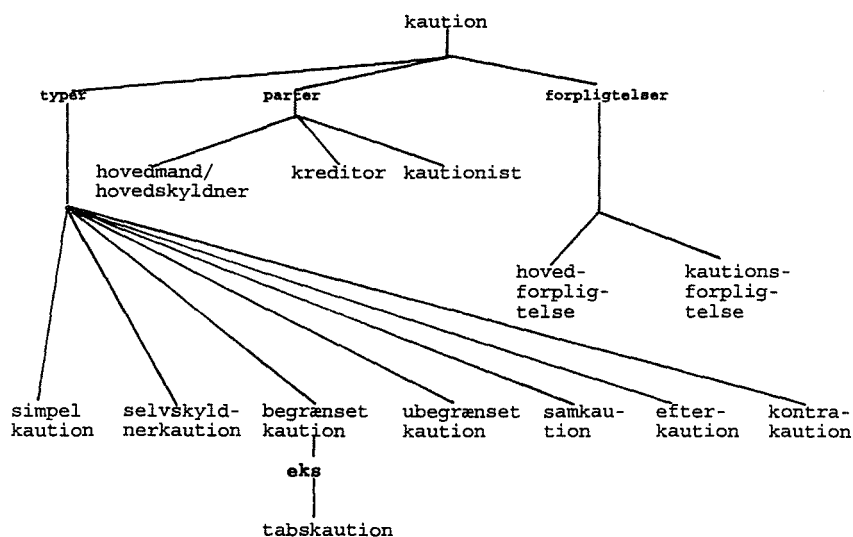
Vi skal ikke her give en detaljeret gennemgang af, hvilke områder der er medtaget i ordbogen, men blot understrege, at hovedvægten er lagt på områder, der er basale for erhvervslivet, dvs. privatret (*droit privé*), herunder især obligationsret (*droit des obligations*), og civilproces (*procédure civile*).

4.2 Afgrænsning af termer contra kollokationer

Et problem ved selve lemmaselektionen består i at afgøre, hvilke ord og ordforbindelser der anses for at være termer og derfor skal have en selvstændig ordbogsartikel, og hvilke forbindelser der må anses for at udgøre kollokationer til en term. Vi baserer vores afgrænsning af lemmaer og kollokationer på vores termbegreb.

Vores udgangspunkt for udvælgelsen af ordbogens lemmaer er således, at ord og ordforbindelser, der af eksperterne, dvs. juristerne, anses for at betegne et afgrænset definerbart begreb inden for et givet retsområde, skal medtages som term, uanset om det drejer sig om etleddede eller flerleddede udtryk. Det lyder ligetil, men som så ofte er grænserne flydende, og der er tendens til, at jo mere man ved om et emne, jo flere udtryk anses for at betegne et fast definerbart begreb og ikke blot være en ordforbindelse inden for det omhandlede område.

Som støtte ved udvælgelsen af termbestanden i ordbogen har vi ud over vores erfaring som undervisere inden for områderne i vid udstrækning anvendt begrebsplaner, som vi har opstillet over de enkelte delområder. Et eksempel på et sådant begrebsplan er følgende trædiagrammer over kaution på henholdsvis dansk (figur 3) og fransk (figur 4):

Figur 3. Begrebsplan over kaution.

Ud over termene har vi valgt som opslagsord at medtage elliptiske former af termene, akronymer og udtryk for fænomenet metonymi. Det vil vi komme mere ind på i afdelingen om ordbogsartiklen.

4.3 Strukturering af lemmer

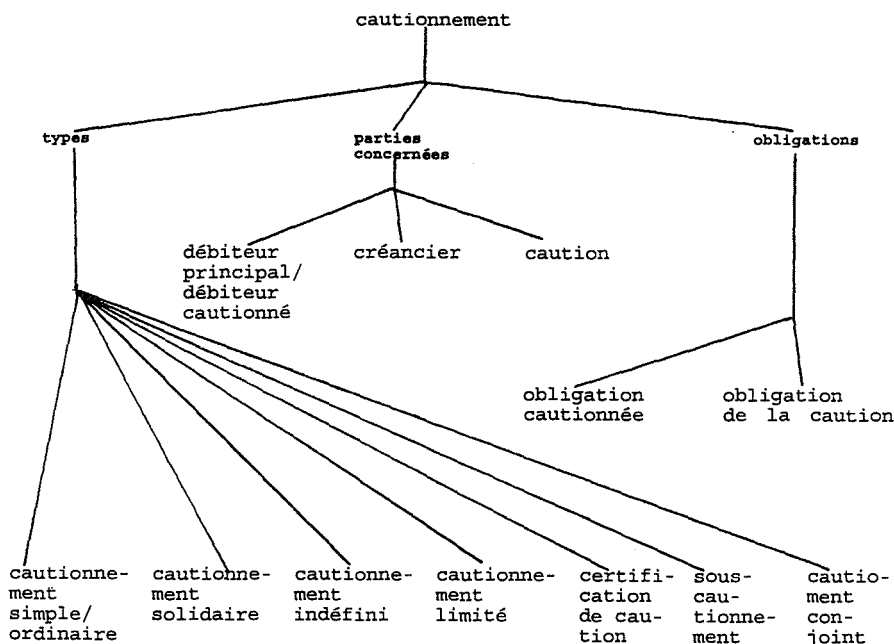
Vi har valgt at gennemføre en alfabetisk opstilling af lemmerne, en alfabetisering der i øvrigt foretages maskinelt ved hjælp af databaseprogrammet DataPerfects alfabetiseringssystem. Princippet for den alfabetiske opstilling er ord-for-ord-metoden (Svensén 1987:215), ifølge hvilken blanktegn ordnes før skrifttegn.

De flerleddede størrelser opføres således i alfabetisk rækkefølge efter første led uanset ordklasse, bortset fra sammensatte præpositioner. Fx opføres udtrykket *en vertu de* på følgende måde: **vertu, en ~ de**.

Dette alfabetiseringsprincip kombineret med princippet om, at flerleddede størrelser opføres som opslagsord, er pladsøkonomisk. Det er således ikke nødvendigt at opføre en flerleddet størrelse bestående af fx substantiv 1 + præposition + substantiv 2 både under substantiv 1 og under substantiv 2, som visse leksikografer gør det (Henriksen 1991). Eftersom et meget stort antal opslagsord i en specialordbog rent faktisk er flerleddede størrelser, er pladsbesparelsen betragtelig.

Samtidig lettes brugerens søgning i ordbogen betydeligt. Når brugeren ved, at ordbogen som opslagsord indeholder flerleddede størrelser, og at disse er ordnet alfabetisk efter det

første led, behøver han ikke at gætte på, under hvilket led leksikografen har valgt at anbringe den flerleddede størrelse.

Figur 4. Begrebsplan over *cautionnement*.

5 Specialordbøgers artikelstruktur

Målet med ordbogen er som nævnt at sætte brugeren i stand til at oversætte en fransk juridisk tekst til en ækvivalerende dansk juridisk tekst uden i særlig vidt omfang at skulle konsultere andre værker. Det betyder, at den enkelte ordbogsartikel — ud over naturligvis at have en præcis, overskuelig og dækkende ækvivalentside — skal indeholde formidling af et fagligt indhold, som giver brugeren den forståelse for begrebet, som er nødvendig for, at oversættelsen kan blive vellykket.

Hvilken indflydelse har så denne præcisering af ordbogens type, formål og primære målgruppe?

5.1 Feltopdeling af ordbogsartiklen

Der er flere forhold, der skal fremhæves. Vi skal indledningsvis kort beskrive ordbogsartiklens interne struktur. Hver artikel består af to hoveddele, nemlig et lemmafelt hvor opslagsordet figurerer, og en ækvivalentside der er underinddelt i et egentligt ækvivalentfelt og i et felt, som vi har valgt at kalde kollokationsfelt.

lemmafelt	gram. felt	ækvivalentfelt	kollokationsfelt
lemma	ordklasse, køn	1. a. retsområde- angivelse	kollokationer og eksempler
		b. ækvivalent c. forklaring til både lemma og ækvivalent	
		2. do.	kollokationer og eksempler
		osv.	

Figur 5. Artikelskema

5.1.1 Lemma

Vi har allerede været lidt inde på de kriterier, vi anvender ved udvælgelsen af lemmer. Vi skal her ikke give en udtømmende beskrivelse af de konstituer, der udfylder lemmafeltet, men vi vil dog ikke undlade at berøre et par fænomener, som er meget fremherskende i fransk fagsprog.

5.1.1.1 Elliptiske former

Det drejer sig for det første om anvendelsen af elliptiske former af flerleddede størrelser. Dette er et særdeles almindeligt fænomen i fransk juridisk sprog. Da vores målgruppes faglige viden ofte ikke er stor nok til, at de kan afgøre, hvordan den fulde term er konstrueret, medtages de elliptiske former som opslagsord med henvisning til det fulde udtryk (se (1) og (2)):

(1)

personnes f.pl.

DR PERS = **droit des personnes**.

droit m. des personnes

DR PERS personret (retsområde).

(2)

acceptation f. bénéficiaire

DR SUCC = **acceptation de succession sous bénéfice d'inventaire**.

acceptation f. de succession sous bénéfice d'inventaire

DR SUCC „overtagelse af [døds]bo uden vedgåelse af gældsansvaret“, „tiltrædelse af arv med beneficium inventarii“.

Ved henvisning fra den afkortede form til det fulde udtryk er henvisningstegnet et lighedstegn (=). Det skal bemærkes, at afkørningsproblematikken bliver yderligere interessant og vanskelig ved, at en elliptisk form i mange tilfælde kan siges at være polysem og altså anvendes om flere forskellige fulde termer, som illustreret i nedenstående eksempler:

(3)

prescription f.

1. DR GEN forskrift, bestemmelse (fx i lov, aftale);
2. DR PROP = **prescription acquisitive**;
3. DR PRIV/PR GEN = **prescription extinctive**.

prescription f. acquisitive

DR PROP hævd (...)

prescription f. extinctive

DR PRIV/PR GEN forældelse (...)

(4)

capacité f.

1. DR GEN kompetence, evne, ~ **de tester** testationskompetence;
2. DR PERS = **capacité de jouissance**;
3. DR PERS = **capacité d'exercice**.

capacité f. de jouissance

DR PERS retsevne (evne til at være berettiget el. forpligtet i et retsforhold).

capacité f. d'exercice

DR PERS handleevne, habilitet (evne til at råde over sin formue og forpligte sig ved retshandler).

Ved disse polyseme elliptiske udtryk skulle forklaringerne ved de forskellige fulde termer kombineret med den konkrete kontekst gerne kunne sætte brugeren i stand til at vælge den rigtige løsning.

5.1.1.2 Akronymer

For at gøre ordbogen så brugervenlig som muligt medtages som lemmaer også akronymer med henvisning til den uforkortede form:

(5)

SNC f.DR SOCIE = **société en nom collectif**.

Ved henvisning fra forkortelsen til den uforkortede form er henvisningstegnet ligeledes et lighedstegn (=).

5.1.1.3 Metonymi

Et tredje særligt område, som vi har forsøgt at tilgodese i så høj grad som muligt, er fænomenet metonymi, fx brug af gadenavne og navne på bygninger til angivelse af ministerier og offentlige institutioner (Dyrberg/Tournay 1990b). Metonymi anvendes meget hyppigt på fransk, men medtages kun i ringe omfang i eksisterende et- og flersprogede ordbøger.

Det kan således være vanskeligt for en udlænding at finde frem til, hvad fx de franske udtryk *Bercy* og *Quai d'Orsay* står for. I disse tilfælde angiver vi — som vist i (6) — hvad udtrykket betegner samt baggrunden herfor.

(6)

Bercy m.

DR ADM det franske økonomi- og finansministerium (opkaldt efter det kvarter i Paris hvor det ligger).

Quai m. d'Orsay

DR ADM det franske udenrigsministerium (opkaldt efter den gade i Paris hvor det ligger).

5.1.2 Grammatiske oplysninger

I det grammatiske felt har vi, eftersom vores målgruppe består af brugere med gode almensproglige franskkundskaber, gennemført en temmelig enkel grammatisk glossering af opslagsordene. Vi skal ikke komme nærmere ind på det her.

5.1.3 Ækvivalentsiden

Det er ækvivalentsiden og dens struktur, som på flere planer er den, der volder os de største problemer. Som tidligere anført, og som det fremgår af skemaet over artikelstrukturen, kan ækvivalentsiden opdeles i to delgeler, nemlig dels selve ækvivalentfeltet, og dels et felt til angivelse af kollokationsmateriale. Først kort om ækvivalentfeltet og de problemer, man skal have løst.

5.1.3.1 Ækvivalentfeltet

De typer oplysninger, den enkelte ordbogsforfatter vælger at medtage i en ordbog, kan naturligvis struktureres på en række forskellige måder. Vi skal ikke her give en samlet fremstilling af alle mulighederne, men illustrere en mulighed med udgangspunkt i vores ordbog.

En konkret konsekvens af vores specialordbogs type, formål og målgruppe er efter vores opfattelse, at der er behov for glosseringer af i hvert fald to typer. Derfor underopdeles ækvivalentfeltet i tre delgeler, dvs. et felt til ækvivalenten og to felter til glosseringer.

Den første glossering, der indføres i felt 1a (se figur 5), udgøres af en angivelse af retsområde i forkortet form, som gør brugeren opmærksom på, hvor i retssystemet vi befinder os, hvilket bør være en meget nyttig faglig oplysning for brugeren. I andet felt (1b) anføres selve ækvivalenten, og når vi skønner det nødvendigt, udfyldes det tredje felt (1c) med en forklaring af de ofte meget specialiserede juridiske udtryk, der indgår i ordbogen. Da der er tale om endog meget specialiserede begreber, anser vi det for nødvendigt for opfyldelsen af vores hovedmål med ordbogen at medtage faglige forklaringer, selv hvor der må anses at eksistere fuld ækvivalens mellem lemma og målsprogsterm.

(7)

compétence f. d'attribution

PR GEN saglig kompetence (udtryk for at en bestemt type organ, fx byretten, er kompetent til at behandle en sag), **la matière entre dans la ~ du tribunal de grande instance** sagen hører under byretten for store sagers saglige kompetence.

5.1.3.1.1 Rækkefølgen af synonyme ækvivalenter

Først lidt om ækvivalenterne. Lemma kan være enten monosemt eller polysemt. I begge tilfælde skal der tages stilling til, i hvilken rækkefølge synonyme ækvivalenter skal præ-senteres, og ved polyseme lemmaer skal rækkefølgen af delækvivalenter også afgøres. Der findes flere muligheder ved begge spørgsmål.

For de synonyme ækvivalenteres vedkommende kan man vælge at anføre dem i alfabetisk orden eller efter frekvens. Det alfabetiske princip finder vi ikke hensigtsmæssigt, da brugeren i så tilfælde ingen vejledning får overhovedet. Opretholdelse af alfabetisk rækkefølge med angivelse ved hver ækvivalent af fx stilistiske forskelle mener vi ikke er mulig, da nuancerne kan være meget små og intuitivt baseret og således vanskelige at beskrive.

En rækkefølge, der er baseret på egentlige frekvensanalyser, ville være det ideelle, men er ikke praktisk mulig, når det drejer sig om en ordbog af det omfang, vores ordbog har.

Vi har derfor valgt en tredje løsning, nemlig at anføre den ækvivalent, som vi på baggrund af vores arbejde med de pågældende områder vil anbefale, på førstepladsen i ækvivalentfeltet. De øvrige ækvivalenter angives efter samme princip, dvs. med faldende „anbefalingsstyrke“. Det skal dog bemærkes, at forskellen mellem de opgivne ækvivalenteres anbefalingsgrad ikke er særlig stor, da mindre anbefalelsesværdige termer normalt ikke medtages.

5.1.3.1.2 Rækkefølgen af delækvivalenter

Vi vil nu se på rækkefølgen af delækvivalenter ved polyseme lemmaer. Bergenholtz/Tarp (1994:222–223) angiver to mulige rækkefølger i det såkaldte polysemiindeks, nemlig enten en alfabetisk rækkefølge, eller en rækkefølge baseret på delækvivalenternes frekvens. Ingen af disse løsninger finder vi acceptable eller håndterbare i vores tilfælde. Vi har derfor forsøgt at opstille en række kriterier med henblik på at gøre rækkefølgen præcis og ensartet. Vi har gennemført forsøg med en kombination af flere kriterier, fx at betydninger der ligger tæt ved hinanden følger efter hinanden, den almindelige betydning før den specielle betydning, konkreter før abstrakter. Men vi er kommet frem til, at det er meget vanskeligt at bruge for mange kriterier, og er endt med følgende kriterium, som forsøges gennemført konsekvent: det generelle før det specielle, dvs. det mindre faglige og teoretiske før det mere faglige og teoretiske.

(8)

défaillance f.

1. DR GEN vanskeligheder, krise, ~ **financière** økonomiske vanskeligheder;
2. DR OBL misligholdelse, manglende opfyldelse af forpligtelse, ~ **contractuelle** misligholdelse af aftale;
3. PR GEN ubeblivelse (fra fx et retsmøde).

Et rækkefølgeproblem af lignende art står vi overfor, når vi skal indplacere henvisningen fra elliptiske former til deres fulde termer i polysemiindekset. Skal vi samle alle udtryk — og dermed også elliptiske udtryk med deres henvisning — der hører til samme semantiske felt (dvs. hos os typisk inden for samme retsområde), eller skal man placere de elliptiske udtryk samlet sidst i polysemiindekset, og i så fald i hvilken rækkefølge?

Den første løsningsmodel vil betyde, at en artikel kan blive splittet op, så der skiftes mellem angivelse af ækvivalenter og henvisninger til fulde termer. Det er et princip, der

nogle gange virker meget hensigtsmæssigt, men andre gange bliver grafisk rodet og upraktisk for brugeren. Vi har derfor valgt at samle alle henvisninger til sidst i artiklen. Også her har vi valgt mellem en slags semantisk gruppering og en alfabetisk angivelse.

Det kan forekomme hensigtsmæssigt at anføre eksempelvis en henvisning til et overbegreb før henvisning til underbegreber. Det vil imidlertid ikke altid være sådan, at der henvises til et overbegreb. Undertiden kan der ved flere henvisninger være tale om sideordnede udtryk, blandet med overordnede og underordnede udtryk.

Derfor har vi valgt at angive henvisningerne alfabetisk. Det er også det hurtigste for brugeren, når han skal slå de fulde termer op.

(9)

adjudication f.

1. VENTE tilslag (ved auktion);
2. DR MARCHES „udbud [hvor det billigste tilbud skal antages]“ (opfordring til at afgive tilbud, hvor udbyder er forpligtet til at antage det billigste tilbud);
3. VOIES EXEC = **adjudication judiciaire**;
4. VENTE = **adjudication volontaire**.

5.1.3.1.3 Faglige forklaringer

Nu er vi kommet til det sidste delfelt i ækvivalentfeltet, nemlig forklaringsfeltet. Mange vælger, at kommentarer til lemma placeres foran ækvivalenterne, mens kommentarer til ækvivalenterne følger efter disse. Undertiden kan en faglig forklaring imidlertid angå såvel lemma som ækvivalent.

Vi mener derfor, at det er mest brugervenligt og overskueligt at anføre **en** samlet evt. kontrastiv forklaring efter ækvivalenten. Det betyder, at såfremt der intet er angivet, angår forklaringen både franske og danske forhold. Det vil fx være tilfældet ved fuld ækvivalens mellem lemma og målsprogsterm (se (7)).

I tilfælde af, at der på målsproget ikke findes nogen ækvivalenter til lemma, kan man anvende forskellige strategier til gengivelse af lemma, fx låneord, låneoversættelse og analogoversættelse. Kan disse muligheder imidlertid ikke benyttes, må der udarbejdes et oversættelsesforslag, som markeres grafisk fx ved anførselstegn. Faglige forklaringer kan her være til stor hjælp for brugeren, når han skal vurdere, om det anførte oversættelsesforslag kan anvendes i den kontekst, han står overfor. Forklaringer ved oversættelsesforslag vedrører naturligvis franske forhold, og intet angives:

(10)

référé m.

- PR CIV „hastesagsprocedure“ (særlig hurtig procedure der kan anvendes i preserende sager til at træffe en foreløbig afgørelse, som senere kan indbringes for domstolen), **ordonner** (el. **statuer**) **en** ~ afsige kendelse i hastesag.

Ved partiel ækvivalens fremgår det af forklaringen, om den går på danske eller franske forhold, idet vi angiver DK og F (se (11) og (12)).

(11)

huissier m. **de justice**

1. PR GEN „person med offentlig bemyndigelse til at varetage tvangsfuldbyrdelser, forkynde stævninger o.l.“;
2. PR GEN ≈ stævningsmand;
3. VOIES EXEC „retsmedhjælper“, ≈ kontorfoged (varetager i F de fleste af de opgaver, som fogeden gør i DK, men er ikke dommer som den danske foged, se også **juge de l'exécution**);
4. PR GEN = **huissier de justice audiencier**.

5.1.3.2 Kollokationsfeltet

Der er to typer materiale, som vi ønsker at medtage for at illustrere brugen af termerne. Det drejer sig dels om kollokationer, dels om eksempler der kan bestå af hele sætninger eller brudstykker af sætninger.

Vi skal her kort se på, hvordan vi anfører dette illustrationsmateriale. Nogle ordbøger vælger at angive alle kollokationer og eksempler til sidst i den enkelte artikel efter de forskellige delbetydninger (vel at mærke også ved polyseme lemmaer). Vi mener imidlertid, at brugeren har størst glæde af at få alle relevante oplysninger samlet ved den enkelte delbetydning.

Et andet spørgsmål, der skal tages stilling til, er, i hvilken rækkefølge illustrationsmaterialet skal angives. Man kan igen vælge at arbejde med to felter, et til kollokationer og et til eksempler. Vi har af flere grunde valgt at anføre kollokationer og eksempler samlet i alfabetisk rækkefølge efter det ord, som vi anser for at være nøgleudtrykket i henholdsvis kollokationen og eksemplet.

(12)

appel m.

1. PR GEN appel (i DK overbegreb for anke og kære);
2. PR GEN anke (i DK appel af dom), **faire** (el. **former** el. **interjeter** el. **relever**) ~ **contre un** (el. **d'un**) **jugement** anke (el. appellere) en dom, **statuer à charge d'** ~ afsige dom som kan ankes (el. appelleres);
3. PR GEN kære (i DK appel af kendelse el. beslutning).
4. (...)

Man kunne vælge at samle synonyme kollokationer, fx flere synonyme verber til et substantiv (conclure, former, passer un contrat), og således bryde den strengt alfabetiske rækkefølge. Ved lange artikler med mange kollokationer og eksempler kan denne løsning imidlertid gøre artiklen uoverskuelig. Derfor anser vi en strengt alfabetisk rækkefølge for at være den mest hensigtsmæssige løsning i vores tilfælde.

Ud over kollokationer har vi som sagt også medtaget eksempler bestående af hele sætninger eller dele af sætninger. Eksemplerne skal vise, hvordan man i en oversættelses-situation fx skal skifte ordklasse eller omformulere i forhold til kildeteksten.

(13)

mandataire m.

MANDAT fuldmægtig, fuldmagtshaver, den befuldmægtigede, mandatar, **par les présentes le constituant institue pour ~ X et lui donne les pouvoirs ci-après à l'effet de ...** undertegnede befuldmægtiger herved X til ...

6 Afsluttende bemærkninger

Vi har her fremlagt de hovedprincipper, som vi bestræber os på at følge under udarbejdelsen af den fransk-danske juridiske ordbog. Vi skal afslutningsvis bemærke, at det, der har voldt os de største problemer og fortsat volder problemer under arbejdet med ordbogen, er en konsekvent implementering af vore principper. Vi mener, at det er vigtigt at forsøge at følge de fastlagte principper, men at det ikke kan undgås, at man må ty til pragmatiske løsninger.

Bibliografi

- Bergenholtz, Henning/Sven Tarp 1994: *Manual i fagleksikografi. Udarbejdelse af fagordbøger — problemer og løsningsforslag*. Herning: Systime.
- Dyrberg, Gunhild/Joan Tournay 1990a: Définition des équivalents de traduction de termes économiques et juridiques sur la base de textes parallèles. I: *Cahiers de lexicologie* 56–57, 261–274.
- Dyrberg, Gunhild/Joan Tournay 1990b: Bercy en retard sur Gorby. I: *SPRINT* 2, 17–25.
- Dyrberg, Gunhild/Dorrit Faber/Steffen Leo Hansen/Joan Tournay 1991: *Oprettelse af fagsproglige tekstkorpora: Engelsk – fransk – dansk juridisk sprog: Aftaleret*. ARK 60. København: Handelshøjskolen i København.
- Hartmann, R. R. K. (udg.) 1983: *Lexicography: Principles and Practice*. London: Academic Press.
- Hausmann, Franz Josef 1977: *Einführung in die Benutzung der neufranzösischen Wörterbücher*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Hausmann, Franz Josef/Herbert Ernst Wiegand 1989: Component Parts and Structures of General Monolingual Dictionaries: A Survey. I: Franz Josef Hausmann/Oskar Reichmann/Herbert Ernst Wiegand/Ladislav Zgusta (udg.): *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie* I. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 328–360.
- Henriksen, Torben 1991: *Juridisk ordbog spansk – dansk*. København: Gads Forlag.
- Nielsen, Sandro 1994: *The Bilingual LSP Dictionary: Principles and Practice for Legal Language*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Petit Robert 1993 = Josette Rey-Debove/Alain Rey/Paul Robert: *Le Nouveau Petit Robert*. Paris: Dictionnaires Le Robert.
- Rey-Debove, Josette 1971: *Étude linguistique et sémiotique des dictionnaires français contemporains*. The Hague/Paris:
- Svensén, Bo 1987: *Handboki i leksikografi. Principer och metoder i ordboksarbetet*. Stockholm: Esselte Studium/Tekniska nomenklaturcentralen.

- Wiegand, Herbert Ernst 1983: Was ist eigentlich ein Lemma? Ein Beitrag zur Theorie der lexikographischen Sprachbeschreibung. I: Herbert Ernst Wiegand (udg.): *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie* III. Hildesheim/New York: Olms, 401–474.
- Wiegand, Herbert Ernst 1989a: Aspekte der Makrostruktur im allgemeinen einsprachigen Wörterbuch: alphabetische Anordnungsformen und ihre Probleme. I: Franz Josef Hausmann/Oskar Reichmann/Herbert Ernst Wiegand/Ladislav Zgusta (udg.): *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie* I. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 371–409.
- Wiegand, Herbert Ernst 1989b: Der Begriff der Mikrostruktur: Geschichte, Probleme, Perspektiven. I: Franz Josef Hausmann/Oskar Reichmann/Herbert Ernst Wiegand/Ladislav Zgusta (udg.): *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie* I. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 409–462.
- Zgusta, Ladislav 1988: *Lexicography Today. An annotated bibliography of the theory of lexicography*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.